

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ

ШИНКАР ТЕТЯНА ІГОРІВНА

УДК [[342.7-047.645:316.774]:351.746.1](477) (043.5)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
РЕГУЛЮВАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ
В ІНТЕРЕСАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

Спеціальність:
12.00.07 «Адміністративне право і процес,
фінансове право, інформаційне право»

РЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Львів – 2023

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Львівському державному університеті внутрішніх справ самостійно.

Опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки,
член-кореспондент НАПрН України
КУЗНІЧЕНКО Сергій Олександрович,
Науково-дослідний інститут
правового забезпечення інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України,
провідний науковий співробітник

доктор юридичних наук, професор
КОМІСАРОВ Олександр Геннадійович,
Київський інститут Національної гвардії України,
заступник начальника факультету
з навчальної роботи – начальник навчальної частини
факультету забезпечення державної безпеки

доктор юридичних наук, професор
БЛІХАР Марія Миронівна,
Навчально-науковий інститут права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»,
завідувач кафедри адміністративного
та інформаційного права

Захист відбудеться 16 лютого 2024 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.725.05 у Львівському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Львівського державного університету внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. Б. Гришук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Права і свободи людини та громадянина, як фундаментальне надбання людства, не втрачають свого значення в інформаційну (цифрову) епоху, залишаючись важливим елементом у процесі соціального розвитку кожного індивіда, адже саме в їх єдності з інформаційними (цифровими) можливостями сучасна людина має змогу задовольняти свої потреби та реалізовувати власний потенціал у різних сферах суспільного життя. Ступінь їх гарантування також залишається «мірилом» демократичних цінностей розвитку будь-якого суспільства.

Спираючись на обраний вектор суспільного розвитку та інституційних трансформацій, законодавець визначив правове становище людини і громадянина, а також в інтересах суспільного розвитку, захисту національних цінностей (інтересів) постійно здійснює регламентуючу діяльність щодо функціонування всіх суб'єктів права. В українському законодавстві таке закріплення здійснено вже на конституційному рівні шляхом окреслення комплексу прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, реалізація яких забезпечує функціонування держави на демократичних, соціальних і правових засадах.

Хоча конституційні права і свободи наділені найвищою юридичною силою, більшість із них за природою не є абсолютними, адже їх здійснення під час правозастосування може бути обмежене законом. Так, відповідно до статті 34 Конституції України, «кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір», але здійснення цих прав може бути «обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя».

Обмеження конституційних прав і свобод людини та громадянина з цих підстав спрямоване на досягнення розумного балансу між природними інтересами й потребами окремих осіб, інтересами суспільства, національними інтересами. Однак на практиці непоодинокими є випадки, коли не тільки правоохоронні органи та суб'єкти забезпечення національної безпеки, а й законодавець інтерпретують допустимість обмеження прав людини в бік розширення власних повноважень, чим спотворюють саму сутність балансу прав людини і національних інтересів, нівелюють їхнє значення для сучасного державотворення, а також створюють додаткові загрози національній безпеці. З іншого боку, громадяни теж доволі часто вдаються до гіперболізації обсягів належних їм прав, свобод і правових можливостей, ставлять свої інтереси вище за національні, «відсуваючи» межі їх реалізації до рівня, який загрожує національній безпеці, а тому вважають

неправомірним установлення будь-яких обмежень щодо власних спроможностей, навіть в інтересах забезпечення національної безпеки.

Отже, актуальна на сьогодні проблема регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки потребує вирішення в рамках заходів із реформування всієї системи суб'єктів забезпечення національної безпеки на основі аналізу накопиченого позитивного вітчизняного та зарубіжного досвіду підготовки й реалізації доктринальних основ забезпечення національної безпеки, затверджених концепцій і стратегій діяльності правоохоронних органів та складових сектору безпеки і оборони країни.

Загальні питання та правові засади організації діяльності складових сектору безпеки і оборони, правоохоронних органів і військових формувань, у тому числі з правоохоронними функціями, розглянуто в роботах О. М. Бандурки, О. Ф. Бантишева, А. І. Берлача, М. М. Бліхар, С. М. Гусарова, Ю. В. Дубка, І. В. Зозулі, Р. А. Калюжного, В. К. Колпакова, О. Г. Комісарова, М. В. Корнієнка, В. В. Крутова, С. С. Кудінова, С. О. Кузніченка, В. А. Мандрагелі, В. І. Олефіра, О. І. Остапенка, В. П. Петкова, А. М. Подоляки, Г. П. Ситника, Є. Д. Скулиша, Д. В. Талалая, О. В. Шамари, І. М. Шопіної, Х. П. Ярмакі, О. Н. Ярмиша та інших учених.

Питанням правомірного обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні присвятили свої наукові дослідження А. В. Самотуга, Н. В. Кушакова-Костицька, С. П. Рабінович, Н. А. Савінова, М. В. Савчин, М. Ф. Селівон, С. В. Шевчук та інші теоретики.

Ці вчені зробили вагомий внесок у дослідження проблем правового та організаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань, захисту прав і свобод людини та громадянина при ускладненні оперативної обстановки, розвитку інституту надзвичайних адміністративно-правових режимів тощо. Проте у їхніх працях досліджено лише окремі аспекти регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки або ж схарактеризовано їх принагідно, під час вивчення більш загальних чи суміжних суспільних відносин. Відповідно, актуалізується потреба комплексного, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень юридичної науки, дослідження проблеми адміністративно-правових засад регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки, а також визначення шляхів удосконалення такого регулювання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота спрямована на реалізацію основних положень Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, окремих положень Стратегії інформаційної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021, інших стратегічних рішень сектору безпеки і оборони України, Програми інтеграції України до Європейського Союзу, Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на

період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 року № 1023-р.

Дисертацію виконано в межах тем наукових досліджень Львівського державного університету внутрішніх справ: «Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів Національної поліції» (державний реєстраційний номер 0122U001871), «Проблеми правового регулювання публічного управління у сфері правоохоронної діяльності» (державний реєстраційний номер 0122U200304).

Мета і завдання дослідження. *Мета дослідження* полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу теоретико-методологічних джерел та адміністративно-правових актів, національної практики і міжнародного досвіду сформулювати концепцію відповідності обмеження права на інформацію інтересам національної безпеки; визначити та охарактеризувати адміністративно-правові засади регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки; сформулювати нові науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративно-правового й організаційного підґрунтя регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки та розвитку демократичних відносин в Україні.

Для досягнення зазначеної мети в дисертації були поставлені такі *завдання*:

- визначити концептуальні підходи до застосування категорії «обмеження права на інформацію» у правовій науці;
- окреслити методологічні засади дослідження та практичної реалізації обмеження права на інформацію;
- розглянути обмеження права на інформацію як детермінанту національної безпеки сучасною державою;
- проаналізувати розвиток регулювання обмеження права на інформацію в системі суб'єктно-об'єктних зв'язків у сфері національної безпеки;
- виявити сутнісні ознаки державної політики доступу до інформації та формування державної політики обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки;
- узагальнити публічно-правові механізми обмеження права на інформацію з огляду на системологію інтересів національної безпеки;
- охарактеризувати публічно-правові механізми конкретно-індивідуального обмеження права на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки;
- розглянути публічно-правові механізми загального обмеження та заборони права на інформацію в інтересах національної безпеки;
- розробити обґрунтування доцільності виділення в інтересах національної безпеки окремих механізмів компенсаційного обмеження права на інформацію;
- систематизувати суб'єкти здійснення обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки;

- охарактеризувати форми безпосереднього та персоніфікованого обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки;
- проаналізувати повноваження сил безпеки у встановленні обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки;
- дослідити функції сил оборони та військово-промислового комплексу у реалізації обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки;
- охарактеризувати повноваження й можливості громадян та їх об'єднань щодо обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки;
- проаналізувати роль та місце суду як суб'єкта обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки;
- окреслити роль і місце в обмеженні права на інформацію в інтересах національної безпеки суб'єктів, які здійснюють формування та реалізацію державної інформаційної політики;
- сформулювати концептуальні положення щодо доречності обмеження права на інформацію та способів (засобів) обмеження, обраних суб'єктами регулювання;
- сформулювати концептуальні положення щодо необхідності обмеження права на інформацію та встановлення мінімальних обсягів інформаційних ресурсів (контенту), що обмежуються в інтересах національної безпеки;
- сформулювати концептуальні положення щодо пропорційності встановлених обмежень визначеним загрозам національній безпеці та ймовірним негативним наслідкам;
- сформулювати концептуальні положення щодо реальності обмежень права на інформацію в інтересах національної безпеки;
- сформулювати концептуальні засади щодо законності обмежень права на інформацію в інтересах національної безпеки;
- розкрити особливості процедур оскарження рішень щодо обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері національної безпеки.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки.

Методи дослідження було обрано з огляду на поставлені в ньому мету та завдання, з урахуванням його об'єкта і предмета. Методологічну основу роботи становить сукупність підходів та методів наукового пізнання. Для досягнення поставленої мети і вирішення визначених завдань під час проведення дисертаційного дослідження використано як загальнонаукові (діалектичний, порівняльний, історичний, системний, структурний, узагальнення), так і спеціальні (порівняльно-правовий, формально-логічний) методи наукового пізнання.

Системно-структурний та системно-функціональний методи застосовано для опису публічно-правових механізмів обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки (розділ 2), побудови системи цілісного знання щодо компетенції суб'єктів забезпечення національної безпеки у застосуванні обмеження права на інформацію (розділ 3), побудови концептуальних засад

забезпечення відповідності обмеження права на інформацію інтересам національної безпеки (підрозділи 4.1–4.5). За допомогою діалектичного методу проведено дослідження юридичного змісту побудови відносин обмеження права на інформацію у сферах реалізації державної інформаційної політики, державної політики доступу до інформаційних ресурсів і «держави у смартфоні», стратегії національної безпеки (підрозділи 1.1, 1.3, 1.4, 3.4, розділи 2,5). Метод класифікації надав змогу дослідити практику реалізації обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки окремими суб'єктами забезпечення національної безпеки та практику оскарження їхніх рішень суб'єктами інформаційних відносин (підрозділи 1.2, розділи 3, 5). Із застосуванням історичного методу здійснено аналіз наукових поглядів на еволюцію розвитку концепцій «обмеження права на інформацію» в сучасній науці, етапи їх реалізації у сферах безпеки та оборони в різні історичні періоди, а також еволюцію державної інформаційної політики (підрозділи 1.1, 1.3, 3.1, 3.4). Завдяки порівняльно-правовому методу встановлено співвідношення публічно-правових механізмів обмеження права на інформацію (підрозділи 2.1–2.3), виділено ознаки конкретно-індивідуального, загального та компенсаційного обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки (підрозділи 2.2–2.4), а також розроблено авторську Концепцію забезпечення відповідності інтересам національної безпеки обмеження права на інформацію (розділ 4). Структурно-логічний метод використано при визначенні основних форм і засобів як обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки, так і оскарження рішень щодо обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки (розділи 4, 5). Статистичний метод використано для ілюстрації судової та адміністративної практики застосування обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки різними суб'єктами забезпечення національної безпеки в умовах різних режимів забезпечення національної безпеки. Методи моделювання, аналізу та синтезу дали змогу визначити доцільність запровадження у практику забезпечення національної безпеки авторської Концепції забезпечення відповідності інтересам національної безпеки обмеження права на інформацію. Застосування формально-логічного та логіко-семантичного методів дало можливість поглибити понятійний апарат. Завдяки методу узагальнення підготовлено висновки.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять положення філософії, феноменології, герменевтики, концепції людиноцентризму, загальної теорії держави і права, теорії національної безпеки (безпекознавства), адміністративного права та інших галузевих правових наук, які знайшли відображення у відповідних наукових працях, публікаціях вітчизняних та зарубіжних фахівців у різних сферах національної безпеки, а також у їхніх поглядах на доктринальні засади розвитку сектору безпеки і оборони України.

Нормативно-правову базу дослідження становлять Конституція України, закони України, підзаконні нормативні акти, практика національних судів та

Європейського суду з прав людини, міжнародно-правові акти, що регламентують обмеження прав людини, зокрема права на інформацію в інтересах національної безпеки. Теоретичну основу дослідження формують монографії, підручники і навчальні посібники, публікації у фахових виданнях.

Емпіричну базу дисертації становлять результати діяльності окремих складових сектору безпеки і оборони, рішення РНБО України за період з 2014 року, державна статистична звітність з 2014 до початку 2023 року, дані Єдиного державного реєстру судових рішень і практика ЄСПЛ за вказаний період, а також правова публіцистика, довідкові та енциклопедичні видання, матеріали актуальних та репрезентативних досліджень у секторі безпеки і оборони України з 2018 року, власний досвід дисертанта, набутий під час розгляду відповідних справ в адміністративних судах.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у юридичній науці досліджень адміністративно-правових засад регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки, в якому комплексно, засновуючись на сучасних методах пізнання, на базі новітніх досягнень науки різних галузей права безпекознавства, з урахуванням нових політичних, правових, соціально-економічних умов, що склались у сучасній Україні у зв'язку із введенням воєнного стану, та організаційно-правових особливостей діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки України не лише розкрито їхні особливості, а й наведено ґрунтовний аналіз теоретичних, методологічних та організаційно-правових засад відповідності обмеження права на інформацію інтересам національної безпеки.

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових концептуальних наукових положень та висновків, зокрема:

уперше:

- виокремлено відносини регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки;

- обмеження права на інформацію розглянуто як передбачені чинним законодавством та діючим режимом забезпечення національної безпеки (національних інтересів) дії уповноважених державних органів в особі Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних та спеціальних органів, військового керівництва, інших суб'єктів забезпечення національної безпеки, а також судів, громадян та їх об'єднань із заборони (обмеження) реалізації окремими особами (групами осіб) належного їм права на здійснення інформаційної діяльності, операцій з контентом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням чи кримінальним правопорушенням, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя;

- сфери національної безпеки розглянуто як регулятор діяльності людей, що ґрунтується на уявленні про тенденції розвитку суспільних процесів, які не тільки можуть підпорядковувати спрямованість зусиль людей, а й контролюються ними, чим здійснюється детермінування обмеження права на інформацію;

- регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки віднесено до засобів досягнення певного, формально визначеного у документах стратегічного планування у секторі безпеки і оборони балансу, а суб'єктів такого регулювання рекомендовано обов'язково вводити до складу сектору безпеки і оборони, чим забезпечувати цілісність системи обмеження права на інформацію;

- реалізацію обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки визнано такою, що ґрунтується на передбаченій Конституцією України можливості втручання держави за допомогою юридичних засобів у зміст та обсяги інформаційної діяльності будь-яких суб'єктів інформаційних відносин, яке, відповідно, обґрунтовується вимогами верховенства права, необхідності, доречності, реальності та пропорційності у поєднанні із механізмами компенсації втрат і завданої шкоди, які діють у демократичному суспільстві щодо заборон та загальних обмежень;

- запропоновано та здійснено опис: характеристик доречності внаслідок досягнення суб'єктом накладання обмеження власної мети, а також якщо потреби користувача (у широкому розумінні) інформації реалізовані або принаймні не заперечені (заборонені); біфуркації права на інформацію залежно від рівня здійснюваних обмежень із визначенням обмеження права на інформацію «необхідним» у ситуаціях, коли інформаційна діяльність, свобода збирання, зберігання, обміну відомостями тощо, переважно перестають бути детермінованими рішеннями самої держави та можуть сягати за межі заходів реалізації державної інформаційної політики, що, своєю чергою, неминуче призведе до застосування заборон, обмежувальних правоохоронних і примусових заходів, конкретно-індивідуального обмеження права на інформацію, її втрат (пошкодження) тощо; визначення (обрахунку рівня зміни) інтенсивності втручання держави в реалізацію права на інформацію у ситуаціях ускладнення забезпечення інтересів держави, а також при виникненні умов необхідності подальшого застосування обмеження права на інформацію (зростання кількості та обсягів обмеження) у вигляді «тесту на пропорційність обмежувальних заходів»; реальності обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки, обумовленої компенсаторним характером явища «обмеження», необхідністю у застосуванні якого проявляється в умовах зіткнення індивідуальних і публічних інтересів; правомірності обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки, яка визначена як передбаченість застосування юридичних засобів можливого втручання держави у зміст та обсяг права на інформацію, які відповідають вимогам верховенства права, необхідності, доцільності та пропорційності у демократичному суспільстві;

удосконалено:

– перелік підстав обмеження права на інформацію шляхом додавання до його доктринального змісту тимчасового загального або конкретно-індивідуального призупинення чи звуження обсягу визначених і гарантованих державою прав і свобод, яке здійснюється спеціально уповноваженими на це суб'єктами в інтересах забезпечення прав інших людей, а також національної безпеки та внаслідок запровадження передбачених законодавством режимів забезпечення національної безпеки (національних інтересів);

– погляди на зміст реалізації обмеження права на інформацію шляхом її представлення як міжгалузевого інституту права, котрий формується з великої кількості взаємопов'язаних, узгоджених між собою норм конституційного, інформаційного, адміністративного, кримінального, цивільного, трудового, господарського та інших галузей права, які встановлюють порядок, підстави, умови, правомірність, механізми звуження змісту й обсягу права на інформацію у кожному окремому випадку;

– погляди на обмеження права на інформацію із його тлумаченням з огляду на форми, способи та методи їх здійснення як на окремі самостійні види інформаційної діяльності суб'єктів такого обмеження права на інформацію. Запропоновано безпосереднє їх об'єднання у систему інформаційних обмежень, яка уособлюватиме зв'язок забезпечення національної безпеки із реалізацією конституційних принципів індивідуальної юридичної відповідальності та невідворотності покарання;

– персональний склад системи суб'єктів регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки, наведено його характеристики, запропоновано його розподіл на підсистеми загальних суб'єктів (що формують і реалізують державну інформаційну політику, здійснюють загальнодержавне системне формування, реалізацію, проведення комплексних оглядів інформаційного простору, формування системи стратегічних комунікацій, розробку та поширення відповідних наративів тощо), спеціальних суб'єктів (які здійснюють безпосереднє регулювання обмеження права на інформацію і до яких у мирний час відносяться переважно сили безпеки, в інших режимах – усі складові сектору безпеки і оборони), суб'єктів застосування спеціалізованого законодавства щодо обмеження права конкретної особи на інформацію, зокрема щодо доступу до інформації, окремих джерел і документів в інтересах національної безпеки;

дістали подальший розвиток:

– поширені у вітчизняній правовій науці погляди на доцільність використання у суспільній практиці категорій на кшталт «силовий блок», появи спеціалізованого «безпекового» законодавства на основі механізмів обмеження реалізації права на інформацію, що ґрунтуються на положеннях статей 3, 8, 11, 16, 17, 18, 27, 32, 34, 36, 37, 39, 44, 65, 92, 106, 107, 116 Конституції України;

– судження про загальне право на інформацію як про одне з фундаментальних прав, які забезпечують розвиток людини та всього

суспільства, а також виступають чинником забезпечення функціонування держави як правової. Існування права на інформацію та його позитивне регулювання визнано невіддільною частиною європейської правової традиції розбудови і підтримки «інструменту» комунікативної взаємодії особи та держави у процесі прийняття й реалізації публічно-правових (управлінських) рішень, формою контролю за державою та її органами з боку громадянського суспільства й одним із ефективних механізмів захисту прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина;

– визнання залежності обмеження права на інформацію від ствердження у документах стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України пріоритету безпекових інтересів людини як кінцевого споживача заходів забезпечення національної безпеки над локальними інтересами особи чи держави, а також визнання прав і свобод людини головною цінністю держави й кінцевою метою заходів забезпечення національної безпеки. Такі обмеження запропоновано застосовувати щодо фізичних осіб (їх груп, об'єднань), юридичних осіб (зокрема іноземних і міжнародних), країн, рухів (релігійних, політичних тощо);

– погляди на зміст гарантій права на інформацію в умовах його обмеження в інтересах національної безпеки, до яких віднесено виконання державою відповідних зобов'язань забезпечення практичної реалізації права на оскарження обмеження права на інформацію як діяльності (дій) осіб, яким таке право належить, інтереси яких щодо окремих інформаційних ресурсів (контенту) безпосередньо зачіпаються рішеннями про запровадження обмеження в інтересах національної безпеки чи бездіяльністю суб'єктів забезпечення національної безпеки щодо зняття такого обмеження і які вважають, що внаслідок цього їм було заподіяно шкоду.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені у дисертації положення, висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері – для подальшої розробки загальнотеоретичних та організаційно-правових питань регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки, для сприяння подальшому вивченню та розробці проблем забезпечення національної безпеки загалом. На сьогодні використовуються в науково-дослідній діяльності Державного науково-дослідного інституту МВС України (Акт впровадження від 05.09.2023), Львівського державного університету внутрішніх справ (Акт впровадження № 3 від 23.10.2023);

– правотворчості – для вдосконалення чинного законодавства та розробки нових нормативно-правових актів, які регулюють питання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки. Зокрема, пропозиції і рекомендації, розроблені автором, можуть бути використані для усунення протиріч між нормами окремих законодавчих та підзаконних актів;

– правозастосовній діяльності – для оптимізації системи регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки,

загальнодержавних регіональних та відомчих програм суб'єктів забезпечення національної безпеки України, удосконалення практики застосування норм чинного законодавства у сфері забезпечення національної безпеки України, підвищення ефективності діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки України; використовуються у процесі аналітичного забезпечення Верховного Суду (лист першого заступника керівника Апарату Верховного Суду № 5662/0/2-23 від 01.12.2023) та в практичній діяльності Конституційного Суду України (лист керівника Апарату Конституційного Суду України № 004-015-16/3514 від 13.09.2023);

– освітньому процесі – для підготовки підручників, навчальних посібників та інших навчально-методичних матеріалів з дисциплін «Адміністративне право України», «Інформаційне право України», «Правове регулювання інформаційної діяльності», а також під час викладання зазначених дисциплін у Львівському державному університеті внутрішніх справ (акт впровадження № 92 від 01.11.2023) та інших закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Особистий внесок здобувача. Викладені у науковій роботі положення є результатом самостійної праці автора дисертації. Наукові ідеї та розробки, які належать співавторам наукових публікацій, у пропонованому дослідженні не використовувались. Внесок здобувача до опублікованих колективних наукових праць пропорційний кількості співавторів: у науковій статті «Кримінально-правові механізми обмеження інформаційної діяльності, яка містить ознаки колабораціонізму» з'ясовано співвідношення мети запровадження кримінальної відповідальності за прояви колабораціонізму із заходами захисту національних інтересів України в умовах агресії росії (50%); у науковій статті «Administrative and legal mechanisms restriction of citizens' rights to information in the interest of national security» схарактеризовано організаційно-правовий елемент механізму адміністративно-правового обмеження прав громадян на інформацію в інтересах національної безпеки (50%); у науковій статті «Mechanisms of Functioning of Offshore Jurisdictions in the World System» проаналізовано світовий досвід накладання господарських санкцій в інтересах національної безпеки (25%); у науковій статті «Features of Exemption from Liability for the Right to Information» проаналізовано теоретичну основу процесів скасування інформаційних прав (25%); у науковій статті «Constitutional and legal provision of the right to access information in Ukraine and the countries of the European Union» визначено роль та місце Конституції України у регулюванні обмеження права на інформацію (25%); у науковій статті «Restrictions on access to public information in the national security interests, three-part test» викладено авторську концепцію застосування судами трискладового тесту правомірності обмеження прав громадян (25%); у науковій статті «The power of the president in the information age» розкрито авторські погляди на систему інформаційних повноважень Президента України (25%).

Матеріали та висновки кандидатської дисертації в пропонованій роботі не використовувалися.

Апробація результатів дослідження. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні» (м. Харків, 15–16 жовтня 2021 р.), The 4th International scientific and practical conference «International scientific innovations in human life» (Manchester, United Kingdom, October 20–22, 2021), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування» (м. Запоріжжя, 22–23 жовтня 2021 р.), The 5th International scientific and practical conference «Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects» (Berlin, Germany, October 24–26, 2021), VII Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених» (м. Одеса, 19 листопада 2021 р.), Всеукраїнському науково-практичному семінарі Національної академії Національної гвардії України «Актуальні питання правового забезпечення у сучасних умовах» (м. Харків, 26 листопада 2021 р.), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Innovations and prospects of world science» (м. Ванкувер, Канада, 1–3 грудня 2021 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції «Modern science innovations and prospects» (м. Стокгольм, Швеція, 5–7 грудня 2021 р.), VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права» (м. Кременчук, 2–3 грудня 2022 р.), III Міжнародній науково-практичній дистанційній конференції «Progressive research in the modern world» (м. Бостон, США, 1–3 грудня 2022 р.).

Публікації за науковими результатами докторської дисертації: 34 наукові праці, які демонструють основні наукові здобутки дослідження (зокрема, 1 одноосібна монографія; 6 статей у наукових періодичних виданнях, які індексуються в наукометричних базах даних Web of Science Core Collection та Scopus; 16 статей у виданнях, які включено до переліку наукових фахових видань України категорії «Б» з юридичних наук; 10 наукових праць, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації) та одна наукова публікація у міжнародному виданні, яка додатково відображає результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій, змісту, вступу, п'яти розділів, які містять сімнадцять підрозділів, висновків до розділів та загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 510 сторінок. Список використаних джерел містить 604 найменування і займає 72 сторінки, додатки розміщено на 16 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** подано загальну характеристику дисертації, зокрема обґрунтовано вибір теми дослідження, визначено сутність наукової проблеми, висвітлено зв'язок з науковими програмами, планами, темами; окреслено мету та завдання, об'єкт і предмет дослідження; перелічено використані наукові методи дослідження та обґрунтовано їх вибір; розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено відомості про їх апробацію й оприлюднення.

У першому розділі *«Загальнотеоретичні, методологічні та правові засади обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки»* систематизовано та узагальнено теоретико-правові, інформаційно-правові, безпекознавчі та методологічні підходи до розуміння сутності концепту «обмеження права на інформацію», а також окреслено стан його реалізації й застосування у правовій науці, правозастосовній та правоохоронній практиці, доктринах та стратегіях забезпечення національної безпеки, державній політиці розбудови інформаційного суспільства.

Проблема обмеження права на інформацію у дисертації визнана такою, що існує та має безпосередньо розглядатися серед визначальних проблем розвитку базових суспільних відносин реалізації права на інформацію за участі представників держави, а також побічно – серед проблем розвитку системи прав і свобод людини та громадянина за видами, поколіннями, формами, способами реалізації, захисту тощо.

Історично, в умовах розбудови ліберальної державної політики й відкритого інформаційного суспільства, відсутність широкої практики обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки призвела до сприйняття обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки як невиконання вимог законодавства, яке нівелює всі зусилля інформаційного суспільства щодо належного інформаційно-комунікаційного супроводження суспільних відносин і сприяє виникненню розбіжностей між нормативно-правовими приписами та діяльністю, пов'язаною з їх реалізацією у сфері національної безпеки.

Наголошено, що, ставши основою для подальшого широкого тлумачення, право на інформацію на етапах державного будівництва та розбудови інформаційного суспільства було сформульовано і забезпечено в рамках вирішення практичної проблеми реалізації права користувача на доступ до інформації. Згодом, у 2011 році, в межах права на доступ до інформації було сформовано субінститути доступу до публічної інформації й обмеження доступу до персональних даних про особу.

Дослідження підтвердило, що сьогодні право на інформацію розглядається державою та громадянами як одне з невід'ємних прав людини. «Право на інформацію» у дисертації застосовано як узагальнення комплексу прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, реалізація якого забезпечує розбудову інформаційного суспільства і загальну цифровізацію держави та

найчастіше трактується як право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію.

Гарантією здійснення «права на інформацію» визначено активні дії держави, спрямовані на формування й забезпечення реалізації відповідної державної політики, організаційно-правове забезпечення розгляду кожного запиту на отримання інформації, а також оприлюднення суспільно важливої інформації у певній формі. В інтересах національної безпеки та за умови дотримання статті 34 Конституції України визначення форм та способів оприлюднення інформації закладається в основу державної політики національної безпеки.

Акцентовано на тому, що обмеження права на інформацію самі по собі є окремими видами інформаційної діяльності, які можуть бути об'єднані у систему з інформаційних обмежень (форм інформаційної діяльності), способів (наприклад, цензури) та методів. Запропоновано у загальній системі виділяти підсистеми: загальних обмежень, які можуть стосуватися всіх проявів, форм і способів реалізації права на інформацію (як вимога про непорушення національних інтересів) та форми відображення інформації, способів її поширення, змісту контенту; спеціальних обмежень, які застосовуються щодо окремих видів інформаційної діяльності окремого суб'єкта інформаційних відносин; окремих обмежень стосовно певних прав, які становлять право на інформацію.

Методологію обмеження права на інформацію запропоновано розбудовувати відповідно до європейської правової традиції його («права на інформацію») тлумачення як інструмента комунікативної взаємодії особи та держави у процесі прийняття публічних рішень, контролю держави з боку громадянського суспільства та захисту прав, свобод і законних інтересів людини, зокрема під час запровадження окремих режимів забезпечення національної безпеки.

Доведено, що практичне поєднання методологічних прийомів і способів забезпечується діяльнісним підходом (всі соціальні явища, в тому числі національна безпека як соціальний стан, зумовлені людською діяльністю), що надає можливість суб'єкту обмеження сконцентрувати власну увагу не скільки на проблемі обмеження права на інформацію, скільки на явищах, у співвідношенні або взаємодії з якими знаходиться його діяльність в інтересах національної безпеки. Наголошено, що тенденції розвитку суспільних процесів не тільки можуть спрямовувати зусилля людей, а й контролюватися з їхнього боку.

Узагальнено, що заходи втручання держави в інформаційне середовище детерміновані її метою та завданнями у сфері національної безпеки і забезпечення національних інтересів, що додатково актуалізує діяльнісний підхід та дозволяє розглянути сутність суб'єктно-об'єктних зв'язків у сфері національної безпеки у площині, де вона «перетинається» зі сферою інформаційної діяльності, забезпеченням свободи слова, висловлювань, думок тощо.

У другому розділі *«Публічно-правові механізми обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки»* за ознакою мети застосування (конкретно-індивідуальне обмеження, загальне обмеження, накладення заборони) побудовано авторську систему публічно-правових механізмів обмеження права на інформацію, які функціонують в інтересах національної безпеки. Особливу увагу приділено механізмам компенсаційного обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки.

Обмеження прав і свобод людини та громадянина розглянуто як передбачений законодавством режим тимчасового загального або конкретно-індивідуального призупинення чи звуження обсягу визначених і гарантованих державою прав і свобод людини та громадянина, який здійснюється спеціально уповноваженими на це суб'єктами в інтересах забезпечення прав інших людей, а також національної безпеки. Наявність обмеження прав людини встановлена як на міжнародному, так і на вітчизняному рівні, у взаємозв'язку з механізмом правового регулювання, який стає обов'язковою умовою для самого обмеження. Наголошено, що національним та міжнародним правом інтереси національної безпеки визначено як загальні підстави для такого обмеження.

Принципами обмеження названо публічність, законність, справедливість, пропорційність і об'єктивність, яка полягає у додержанні балансу інтересів осіб і суспільства в цілому. Наголошено, що обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки не передбачає його порушення, а лише зменшує його обсяг, що було надано особі.

У роботі розглянуто: адміністративно-правовий механізм обмеження права на інформацію; господарсько-правовий механізм обмеження права на інформацію; кримінально-правовий механізм обмеження права на інформацію; цивільно-правовий механізм обмеження права на інформацію; міжнародно-правовий механізм обмеження права на інформацію; інші (похідні) публічно-правові механізми обмеження права на інформацію.

З огляду на наслідки їх застосування, публічно-правові механізми поєднано у групи: конкретно-індивідуального обмеження права на інформацію (одностороннього, владного волевиявлення з боку органів публічної влади та інших уповноважених суб'єктів, які, враховуючи актуальні загрози національній безпеці, встановлюють, змінюють, відмінюють правові норми у визначених порядку і формі, на підставі і з метою виконання законів у процесі управлінських функцій і завдань, що, зокрема, відповідає дефініції «акта управління»), які можливі в кожному з режимів забезпечення національної безпеки (окрім «мирного часу»), але у різних обсягах, що додатково й уточнює послідовність їх запровадження, а також слугує «запобіжником» від застосування надмірних обмежень; загального («широкого», «невибіркового») обмеження (як винятковий випадок у разі виникнення надзвичайної ситуації, що може загрожувати національній безпеці) права на інформацію та введення заборони (криміналізації діяння) на

певний вид інформаційної діяльності, контент певного змісту; контролю обмеження права на інформацію.

Встановлено елементний склад механізмів практичного обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки: об'єкт (предмет) обмеження (інформація (контент)); окремі суб'єкти обмеження (складові механізми); основна умова його функціонування (передбачений законодавством режим захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз); умови застосування механізмів кожної з перелічених груп.

Проведений аналіз правозастосовної практики засвідчує відсутність єдиного механізму компенсаційного обмеження права на інформацію, намагання судами України та державними органами, до компетенції яких належить регулювання інформаційної діяльності, напрацювати власні шляхи й механізми застосування обмеження права на інформацію з «найменшими втратами» суб'єктів інформаційної діяльності, які ґрунтуються насамперед на врахуванні власної практики надання правової оцінки кожному з таких випадків. Одним із основних шляхів його розбудови є застосування з метою обґрунтування компенсації щодо здійснення будь-якого обмеження права на інформацію «трискладового тесту».

Акцентовано увагу на сучасній практиці надання адміністративними судами правової оцінки діям щодо обґрунтування визнання інформаційної та іншої діяльності суб'єкта інформаційних відносин протиправною, які здійснюються Службою безпеки України (іншими суб'єктами забезпечення національної безпеки) у межах наданих їй повноважень і положень статті 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

У третьому розділі *«Суб'єкти обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки»* окреслено загальні риси системології обмеження права на інформацію суб'єктами забезпечення національної безпеки, викладено характеристики безпосереднього обмеження права на інформацію складовими сил безпеки, сил оборони, військово-промислового комплексу, висвітлено механізми функціонування Суду як суб'єкта персоніфікованого обмеження права на інформацію, визначено форми залучення суб'єктів формування державної інформаційної політики до процедур обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки.

Встановлено, що Конституція України не визначає окремого суб'єкта (групу суб'єктів), основним функціональним призначенням якого (яких) є забезпечення національної безпеки та національних інтересів, що уможливорює в суспільній практиці використання категорій на кшталт «силовий блок» і появу спеціалізованого «безпекового» законодавства, за яким кожна особа, поведінка якої регулюється Конституцією України та національним законодавством, усвідомлює існування механізмів обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки певним колом

суб'єктів та за умови дотримання вимог статей 3, 8, 11, 16, 17, 18, 27, 32, 34, 36, 37, 39, 44, 65, 92, 106, 107, 116 Конституції України.

Наголошено, що обмеження права на інформацію (інших прав і свобод людини і громадянина) уповноваженими законом суб'єктами, насамперед, є засобом досягнення розумного балансу між інтересами окремих осіб і загальними інтересами суспільства і держави, зокрема в інтересах національної безпеки.

В ході дослідження уповноваженого на обмеження права на інформацію суб'єкта розглянуто як учасника регулювання суспільних відносин інформаційного обміну (регуляторної діяльності) з акцентом на скерованості його повноважень та функцій предметно-практичними завданнями публічного управління (адміністрування) загалом і, як наслідок, його участю в адміністративно-правовому регулюванні – формуванні і реалізації відповідної складової державної політики національної безпеки й державної інформаційної політики (стратегічні комунікації). Виділено вимоги до суб'єктів обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки, які стосуються окремих форм, засобів, способів і методів їхньої діяльності, механізмів здійснення й оцінки правомірності та пропорційності застосування ними відповідних обмежень.

Проаналізовано повноваження суб'єкта обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки, якими володіють: Рада національної безпеки і оборони України, котра діє, зокрема, з використанням спроможностей Центру протидії дезінформації; Кабінет Міністрів України, що забезпечує формування та реалізацію інформаційної політики держави, забезпечує інформаційний суверенітет, фінансування програм, пов'язаних з інформаційною безпекою, спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади у цій сфері; органи державної влади, які діють у взаємодії з органами місцевого самоврядування, Центром протидії дезінформації та інститутами громадянського суспільства з метою забезпечення реалізації Стратегії національної безпеки згідно з планом заходів, який затверджується Кабінетом Міністрів України; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в інформаційній сфері, здійснює в межах компетенції нормативно-правове регулювання у сфері інформаційної безпеки України та може вважатися основним суб'єктом регулювання обмеження права на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки; Міністерство оборони України, а також сили оборони, які в межах компетенції забезпечують виконання широкого спектру завдань, але їх кількість залежить від режиму забезпечення національної безпеки, а сфера обмежується воєнними загрозами; Служба безпеки України, яка в рамках своєї компетенції здійснює виконання відповідних завдань спеціальними методами і способами; розвідувальні органи України, які в процесі провадження розвідувальної діяльності забезпечують протидію зовнішнім інформаційним загрозам у сфері безпеки та оборони держави; Національна рада України з питань телебачення

і радіомовлення, яка, відповідно до своєї компетенції, здійснює регуляторну діяльність в українському інформаційному просторі.

Запропоновано класифікацію суб'єктів обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки: державної інформаційної політики (загальні суб'єкти) – здійснюють загальнодержавне системне формування, реалізацію, проведення комплексних оглядів інформаційного простору, формування системи стратегічних комунікацій, розробку та поширення відповідних наративів тощо; безпосереднього регулювання обмеження права на інформацію спеціальними суб'єктами, до яких у мирний час відносяться переважно сили безпеки, в інших режимах – всі складові сектору безпеки і оборони; застосування адміністративними судами законодавства про обмеження права на інформацію, зокрема щодо доступу до інформації, окремих джерел і документів.

Виділено особливу роль адміністративних судів у перевірці правомірності обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки. До способів судового захисту як важливої гарантії права людини на інформацію віднесено як безпосередній судовий захист права конкретної людини на інформацію, що здійснюється системою адміністративних судів на чолі з Верховним Судом під час розгляду та вирішення ними відповідних судових справ, так і судовий захист конституційного права людини на інформацію, що здійснюється Європейським судом з прав людини, рішення якого вважаються орієнтиром для подальшої національної судової практики різних держав.

Зроблено висновок, що представники громадянського суспільства не можуть розглядатися як самостійний суб'єкт (підсистема), хоча й володіють низкою засобів впливу на реалізацію права на інформацію в інтересах національної безпеки, але можуть бути залучені до функціонування вказаних підсистем.

У четвертому розділі **«Концептуальні засади забезпечення відповідності інтересам національної безпеки обмеження права на інформацію»** викладено положення й обґрунтування авторської Концепції обмеження права на інформацію (забезпечення його відповідності інтересам національної безпеки) як зменшення його обсягів від потреб користувача інформації (в одиницях інформаційного ресурсу) та/або неповної міри реалізації щодо певного обсягу контенту.

Встановлено, що чинниками та умовами, які в сукупності забезпечують відповідність обмеження права на інформацію інтересам національної безпеки, є: доречність обмеження права на інформацію та способів (засобів) обмеження, обраних суб'єктами регулювання; необхідність обмеження права на інформацію та встановлення мінімальних обсягів інформаційних ресурсів (контенту), що обмежуються; пропорційність встановлення обмеження визначеним загрозам національній безпеці та ймовірним негативним наслідкам; реальність обмеження; законність обмеження.

Доречність обмеження права на інформацію запропоновано визначати через встановлення: а) відповідності рівня обмеження власним інформаційними потребам; б) спрямованості засобів обмеження на досягнення завдань влади, її загальної (програмної) мети; в) поширення на захід обмеження права на інформацію легітимності органу влади, що його застосовує. Наголошено, що отримана інформація вважатиметься доречною, якщо вона впливатиме на подальші рішення користувача інформації щодо оцінки ним минулих, теперішніх або майбутніх подій як підстав відповідних обмежень, а також якщо вона виправдовує чи забезпечує підтвердження минулих оцінок. Суб'єкт обмеження права на інформацію має постійно підтверджувати легітимність власної діяльності або застосовувати «презумпцію правомірності» щодо власних дій чи рішень.

Недоречність обмеження права на інформацію визнано оціночною категорією, яка вказує на об'єктивну неможливість досягти практичної мети обмеження права на інформацію у відповідних умовах (відносинах, у яких відбувається застосування обмежень). У цьому разі інформаційна діяльність переважно є такою, що перебуває поза компетенцією суб'єкта застосування обмежень, а обмеження набувають характеру або накладання на суб'єкта інформаційних відносин окремих заборон (санкцій), або визнання дії давньоримського принципу «*nemo ultra posse obligatus est* або *impossibilium nulla obligatio est*» та спрямування зусиль суб'єкта, який намагався застосувати обмеження права на інформацію, на проведення низки заходів відновлення доречності. Проявами «недоречності» визначено: а) непридатність інформації до обмеження права на неї через зовнішні чинники (фактори); б) наявність альтернативи обмеженню права на інформацію; в) застосування санкцій зі «зменшенням обтяження»; г) акцентування уваги на соціальній, моральній, релігійній, суспільній та іншій ціннісно-орієнтованій оцінці поведінки особи.

Необхідність обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки запропоновано визначати шляхом встановлення обсягів інформаційних ресурсів (контенту), що обмежуються відповідно до тлумачення категорії «необхідний у демократичному суспільстві» у статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також мінімальних обсягів інформаційних ресурсів (контенту), доступ до яких гарантовано суб'єктом забезпечення національної безпеки як суб'єктом обмеження.

Встановлено обов'язок держави гарантувати особі дотримання «трикутника правомірності обмеження прав людини» («правовий характер» – «загальний інтерес» – «права людини»), у межах якого інформація (контент) може бути «необхідною» для здійснення особою свого права, відобразити (відбивати) мету особи, її прагнення та інтереси, характер відповідних відомостей чи характеристики відповідної інформаційної діяльності, здатність і реальні можливості запитати у держави певні відомості та/або віднести їх до категорії «публічна інформація» тощо.

Вирішення проблем відновлення обмеженого права у зв'язку із втратою актуальності самого обмеження, а також біфуркації обмеженого права на інформацію в умовах запровадження обмеження додатково віднесено до обов'язків держави.

Пропорційне обмеження права на інформацію розглянуто як: «балансування» між національними інтересами та приватними інтересами суб'єкта інформаційної діяльності (приватними інтересами суб'єкта забезпечення національної безпеки); правомірний пошук альтернативного контенту чи джерела інформації, що має зменшити негативний ефект для окремих суб'єктів інформаційної діяльності, яких таке обмеження формально не мало би стосуватися. З метою виключення можливості «балансування» та, як наслідок, необґрунтованості обмеження права на інформацію запропоновано суб'єкту обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки здійснювати проходження «тесту на пропорційність».

«Реальне» обмеження права на інформацію визнано таким, що виникає в умовах конфлікту індивідуальних і публічних інтересів, проявів різноманітності підходів (цілей) реагування на загрози національній безпеці України, фактів державно-примусового підтвердження існування суб'єктивного права на інформацію, проголошення його «належності» окремій особі, але через інші обставини, що унеможливають його реалізацію та у бажаних обома сторонами обсягах. У межах доведення «реальності» обмеження права на інформацію розглянуто питання щодо ймовірності зловживання такими обмеженнями, а також існування механізмів контролю відмови від обмеження права на інформацію у зв'язку зі змінами у безпековому середовищі, які, разом з іншими подібними питаннями, потребують окремого дослідження.

Законність обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки віднесена до вимог статті 29 Загальної декларації прав людини щодо забезпечення визнання і поваги до прав та свобод інших, задоволення справедливих вимог моралі, громадського порядку та загального добробуту у демократичному суспільстві. Правомірність обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки обґрунтована можливістю втручання держави за допомогою юридичних засобів у зміст та обсяг права на інформацію, яке відповідає вимогам верховенства права, необхідності, доцільності та пропорційності у демократичному суспільстві. Метою такого обмеження визнано охорону основоположних цінностей у суспільстві, до яких належать, зокрема, життя, свобода та гідність людини, здоров'я і моральність населення, національна безпека, громадський порядок.

Окремо розглянуто питання встановлення відповідальності за порушення застосованих до суб'єктів інформаційної діяльності обмежень, звільнення від відповідальності за порушення права на інформацію для тих суб'єктів, які здійснили правомірне обмеження права на інформацію в

інтересах національної безпеки України, зокрема матеріальної відповідальності на базі комплексної оцінки загроз національній безпеці.

У п'ятому розділі *«Оскарження рішень щодо обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки: вітчизняні та міжнародні інституції»* викладено основні характеристики забезпечення практичної реалізації права на оскарження обмеження права на інформацію як діяльності (дій) осіб, яким таке право належить, інтереси яких щодо окремих інформаційних ресурсів (контенту) безпосередньо зачіпаються рішеннями щодо запровадження обмеження в інтересах національної безпеки чи бездіяльністю суб'єктів забезпечення національної безпеки щодо зняття такого обмеження і які вважають, що в результаті цього їм було заподіяно шкоду.

Оскарження обмеження права на інформацію віднесено до одного з різновидів звернення громадян, право на яке також гарантовано державою. Практична реалізація оскарження пов'язана з безпосереднім зверненням до компетентного органу щодо відновлення права на інформацію та відшкодування завданої шкоди.

Визначено вимоги до «скарги» суб'єктів інформаційної діяльності: мають бути спрямовані до персоніфікованих органів державної влади – суб'єктів забезпечення національної безпеки та/або складових сектору безпеки і оборони; повинні включати вмотивовані вимоги, які стосуються захисту права на інформацію в аспекті «документа», що містить певний контент чи є результатом (предметом) інформаційної діяльності, відносно якого застосовано обмеження, що становить можливе або наявне порушення права на інформацію.

Забезпечення права на оскарження віднесено до основних завдань судочинства та водночас до принципів забезпечення національної безпеки й засобів демократичного цивільного контролю (представницького оскарження) сектору безпеки і оборони.

До змісту права на оскарження обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки включено: 1) право на захист особою своїх інформаційних прав (можливостей) від незаконного втручання чи обмеження; 2) право особи вимагати від держави та/або окремих органів публічної влади – суб'єктів забезпечення національної безпеки дотримуватися, охороняти і захищати право на інформацію; 3) право особи звернутися до примусової сили держави загалом з метою захисту своїх інформаційних прав від неправомірних дій (бездіяльності) окремих суб'єктів забезпечення національної безпеки, їхніх службових (посадових) осіб.

Особливою формою оскарження обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки визнано здійснення особою звернення до суб'єкта забезпечення національної безпеки щодо роз'яснення його дій на виконання вимог статті 40 Конституції України, а також Закону України «Про звернення громадян», що не може вважатися проявом (різновидом) адміністративного оскарження.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукової проблеми адміністративно-правових засад регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки, що полягає у розробленні, на підставі аналізу чинного законодавства та практики його реалізації, концепції забезпечення відповідності інтересам національної безпеки обмеження права на інформацію, з'ясуванні публічно-правових механізмів та особливостей обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки, розбудові авторської системології обмеження права на інформацію суб'єктами забезпечення національної безпеки, а також у виробленні на цій основі науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій з удосконалення чинного адміністративного та інформаційного законодавства, документів стратегічного планування в секторі безпеки і оборони, правозастосовної практики забезпечення національної безпеки та організації національного спротиву, задоволенні інформаційно-гуманітарних та інформаційно-безпекових потреб кожної людини.

В підсумку проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети:

1. Встановлено, що за відсутності у Конституції України прямого зобов'язання забезпечувати національну безпеку та, відповідно, національні інтереси, а також, як наслідок, використання у суспільній практиці категорій на кшталт «силовий блок» й появи спеціалізованого «безпекового» законодавства, кожна особа, поведінка якої регулюється Конституцією України та національним законодавством, дотримуючись статей 3, 8, 11, 16, 17, 18, 27, 32, 34, 36, 37, 39, 44, 65, 92, 106, 107, 116 Основного Закону, усвідомлює існування механізмів обмеження реалізації її права на інформацію.

Наголошено, що обмеження права на інформацію виникає внаслідок запровадження передбачених законодавством режимів забезпечення національної безпеки (національних інтересів), за яких відбувається тимчасове загальне або конкретно-індивідуальне призупинення чи звуження обсягу визначених та гарантованих державою прав і свобод та яке здійснюється спеціально уповноваженими на це суб'єктами в інтересах забезпечення прав інших людей, а також національної безпеки.

2. Загальне право на інформацію віднесено до фундаментальних прав, які забезпечують розвиток людини та всього суспільства, а також виступають чинником забезпечення функціонування держави як правової інституції. Існування права на інформацію та його позитивне регулювання визнано невіддільною частиною європейської правової традиції розбудови і підтримки «інструменту» комунікативної взаємодії особи та держави у процесі прийняття й реалізації публічно-правових (управлінських) рішень, формою контролю за державою та її органами з боку громадянського суспільства й одним з ефективних механізмів захисту прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина.

Загальне право на інформацію розглянуто у його найширшому тлумаченні щодо свободи слова чи преси, а також щодо права на об'єктивну інформацію про те, що відбувається в суспільному житті. Наголошено, що у такому, широкому, його розумінні право на інформацію поглинає свободу слова, яка спрямована на вільний обіг оціночної інформації, думок і позицій осіб, обмін думками про стан держави, суспільства, державних справ, приватних інтересів, а у вузькому – концентрується на отриманні змістовної інформації з публічних ресурсів.

3. У межах авторського тлумачення права на інформацію акцентовано увагу на закріпленій у законі правовій можливості вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації особою своїх прав, свобод і законних інтересів, відповідно до якої обмеження права на інформацію розглянуто як передбачені чинним законодавством та діючим режимом забезпечення національної безпеки (національних інтересів) дії уповноважених державних органів в особі Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних та спеціальних органів, військового керівництва, інших суб'єктів забезпечення національної безпеки, а також судів, громадян та їх об'єднань із заборони (обмеження) реалізації окремими особами (групами осіб) належного їм права на здійснення інформаційної діяльності, операцій з контентом, в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням чи кримінальним правопорушенням, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Вирішення проблеми обмеження права на інформацію в сучасних умовах віднесено до визначальних завдань забезпечення розвитку інформаційних відносин за участі представників держави, які, безумовно, становлять неабиякий науковий та практичний інтерес.

4. Встановлене детермінування обмеження права на інформацію забезпеченням сучасною державою її національних інтересів (національної безпеки) розглянуто як регулятор діяльності людей, що ґрунтується на уявленні про тенденції розвитку суспільних процесів, які не тільки можуть підпорядковувати спрямованість зусиль людей, а й контролюються з їхнього боку шляхом поєднання у сфери національної безпеки. У межах авторської концепції забезпечення відповідності обмеження права на інформацію інтересам національної безпеки такими визнано інформаційну безпеку та кібербезпеку.

5. Запропоновано розглядати обмеження права на інформацію як міжгалузевий інститут права, який формується з великої кількості взаємопов'язаних, узгоджених між собою норм конституційного, інформаційного, адміністративного, кримінального, цивільного, трудового,

господарського та інших галузей права, які встановлюють порядок, підстави, умови, правомірність, механізми звуження змісту й обсягу права на інформацію у кожному окремому випадку.

6. Встановлення будь-якого обмеження права на інформацію визнано залежним від ствердження у документах стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України пріоритету безпекових інтересів людини як кінцевого споживача заходів забезпечення національної безпеки над локальними інтересами особи чи держави, а також визнання прав і свобод людини головною цінністю держави й кінцевою метою заходів забезпечення національної безпеки. Такі обмеження запропоновано застосовувати щодо фізичних осіб (їх груп, об'єднань), юридичних осіб (зокрема іноземних і міжнародних), країн, рухів (релігійних, політичних тощо).

7. Заходи обмеження права на інформацію з огляду на форми, способи та методи їх здійснення визнано такими, що становлять окремі, самостійні види інформаційної діяльності суб'єктів такого обмеження права на інформацію; запропоновано безпосереднє їх об'єднання у систему інформаційних обмежень, яка уособлюватиме зв'язок забезпечення національної безпеки з реалізацією конституційних принципів індивідуальної юридичної відповідальності та невідворотності покарання.

Проведений аналіз суспільних відносин регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки та загальнотеоретичні дослідження публічного адміністрування у сфері забезпечення національної безпеки засвідчили, що такі суспільні відносини порівняно з іншими складовими національної безпеки наразі потребують не лише перегляду механізмів правового регулювання, а й спонукають до відпрацювання організаційного механізму взаємодії державних органів, які формують, реалізують, координують реалізацію державної інформаційної політики, з органами, котрі здійснюють безпосереднє обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки, а також Радою національної безпеки і оборони України як органом, що забезпечує координацію фактичної реалізації заходів забезпечення національної безпеки уповноваженими на це суб'єктами.

8. Регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки віднесено до засобів досягнення певного, формально визначеного у документах стратегічного планування в секторі безпеки і оборони балансу; суб'єкти ж такого регулювання мають обов'язково входити до складу сектору безпеки і оборони, чим забезпечувати цілісність системи обмеження права на інформацію. Функції та повноваження кожного зі складових сектору безпеки і оборони щодо регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки визначаються законодавством України комплексно (щодо здійснення заходів, спрямованих на виявлення, запобігання і нейтралізацію реальних та потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз національним інтересам).

9. Реалізацію обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки визнано такою, що ґрунтується на передбаченій Конституцією України можливості втручання держави за допомогою юридичних засобів у зміст та обсяги інформаційної діяльності будь-яких суб'єктів інформаційних відносин, яке, відповідно, обґрунтовується вимогами верховенства права, необхідності, доречності, реальності та пропорційності у поєднанні з механізмами компенсації втрат і завданої шкоди, які діють у демократичному суспільстві щодо заборон та загальних обмежень.

10. Обмеження права на інформацію набуває характеристик доречності внаслідок досягнення суб'єктом накладання обмеження власної мети, а також якщо потреби користувача (в широкому розумінні) інформації реалізовані або принаймні не заперечені (заборонені). Обсяги отриманої інформації (контенту) за цих умов вважаються доречними, якщо вони впливають на подальші рішення користувачів шляхом надання допомоги в оцінці ними минулих, теперішніх або майбутніх подій як підстав відповідних обмежень, а також якщо вони виправдовують чи забезпечують підтвердження минулих оцінок.

Застосування принципу доречності при обмеженні права на інформацію констатовано щодо рівня обмеження (загальний, конкретно-індивідуальний, компенсаційний) окремих користувачів інформації чи груп користувачів та його відповідності власне інформаційним потребам цих користувачів (груп користувачів). Те ж саме відбувається, якщо поглянути на обмеження права на інформацію з точки зору користувача окремого інформаційного продукту (контенту).

11. Наголошено, що, оцінюючи доречність тих чи інших заходів обмеження права на інформацію, суб'єкт накладання такого обмеження постійно стикається з необхідністю підтвердження легітимності власної діяльності або застосування «презумпції правомірності» щодо власних дій чи рішень.

Проведено теоретико-методологічний аналіз бифуркації права на інформацію залежно від рівня здійснюваних обмежень. Запропоновано визнавати обмеження права на інформацію «необхідним» у ситуаціях, коли інформаційна діяльність, свобода збирання, зберігання, обміну відомостями тощо переважно перестають бути детермінованими рішеннями самої держави та можуть сягати за межі заходів реалізації державної інформаційної політики, що, своєю чергою, неминуче призведе до застосування заборон, обмежувальних правоохоронних і примусових заходів, конкретно-індивідуального обмеження права на інформацію, її втрат (пошкодження) тощо.

Запропоновано у рішеннях сектору безпеки і оборони позначати вказаний стан за допомогою терміна «бифуркація обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки» як визнання державою безпекової ситуації, за якої відсутність обмеження несе додаткову загрозу національній безпеці та національним інтересам. Обмеження права на

інформацію, здійснюване до проходження «точки» біфуркації як власне обґрунтування, передбачає наявність у державній інформаційній політиці компенсаційних механізмів для кожного рівня обмеження, зокрема у вигляді відновлення обмеженого права на інформацію.

12. Запропоновано здійснювати визначення (обрахунок рівня зміни) інтенсивності втручання держави в реалізацію права на інформацію у ситуаціях ускладнення забезпечення інтересів держави, а також у разі виникнення умов необхідності подальшого застосування обмеження права на інформацію (зростання кількості та обсягів обмеження) у вигляді «тесту на пропорційність обмежувальних заходів». Акцентовано, що збільшення інтенсивності заходів забезпечення національної безпеки може призводити до подальшого обмеження права на інформацію, зокрема щодо відомостей, які безпосередньо пов'язані з такими заходами. «Непроходження тесту на пропорційність» має вказати на необґрунтованість обмеження права на інформацію та спонукати до пошуку альтернативних шляхів обґрунтованого виключення певних видів чи способів інформаційної діяльності чи доступу до певного контенту.

13. Реальність обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки обумовлена компенсаторним характером явища «обмеження», необхідність у застосуванні якого проявляється в умовах зіткнення індивідуальних та публічних інтересів. Реальність обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки відображає весь спектр різноманітних підходів (цілей) до реагування на загрози національній безпеці України, фактів державно-примусового підтвердження існування суб'єктивного права на інформацію, проголошення його «належності» окремій особі, але через певні обставини – неможливості його реалізації нею та в бажаних обома сторонами обсягах.

Намагання суб'єкта забезпечення національної безпеки «довести» реальність здійснюваних ним в інтересах національної безпеки заходів обмеження права на інформацію віднесено до причин розгляду питання щодо зловживання такими обмеженнями, а також існування механізмів контролю відмови від «реального обмеження» права на інформацію у зв'язку зі змінами у безпековому середовищі, які, разом з іншими подібними питаннями, потребують окремого спеціалізованого дослідження.

14. Правомірність обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки визначено як передбаченість застосування юридичних засобів можливого втручання держави у зміст та обсяг права на інформацію, які відповідають вимогам верховенства права, необхідності, доцільності та пропорційності у демократичному суспільстві. Метою такого обмеження визнано охорону основоположних цінностей у суспільстві, до яких належать, зокрема, життя, свобода та гідність людини, здоров'я і моральність населення, національна безпека, громадський порядок. До умов правомірності віднесено: передбаченість спеціальним «інформаційним законодавством»; наявність та забезпеченість з боку суб'єкта обмеження права на інформацію

вільного доступу суб'єкта інформаційної діяльності до такого рішення; пояснення та несуперечливість змісту обмеження, відсутність подвійного тлумачення та зворотної сили, нечітких формулювань; неможливість вибіркового (індивідуального) правозастосування щодо загального права на інформацію; наявність загального спрямування на захист законних інтересів.

15. Сформовано персональний склад системи суб'єктів регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки, який запропоновано розподіляти на підсистеми:

- загальних суб'єктів, які формують і реалізують державну інформаційну політику, здійснюють загальнодержавне системне формування, реалізацію, проведення комплексних оглядів інформаційного простору, формування системи стратегічних комунікацій, розробку та поширення відповідних наративів тощо;

- спеціальних суб'єктів, які здійснюють безпосереднє регулювання обмеження права на інформацію, до яких у мирний час відносяться переважно сили безпеки, в інших режимах – всі складові сектору безпеки і оборони;

- суб'єктів застосування спеціалізованого законодавства щодо обмеження права конкретної особи на інформацію, зокрема щодо доступу до інформації, окремих джерел і документів в інтересах національної безпеки.

Наголошено на окремому розгляді проблеми регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки як елемента запропонованої системи або її підсистем громадян (представників громадянського суспільства) та їх об'єднань, які чинним безпековим законодавством віднесені до сектору безпеки і оборони як його складова. Аргументовано, що представники громадянського суспільства, попри те що володіють низкою засобів впливу на реалізацію права на інформацію в інтересах національної безпеки, не можуть виступати самостійним суб'єктом (підсистемою), але можуть бути залучені до функціонування цих підсистем.

16. Гарантією права на інформацію в умовах його обмеження в інтересах національної безпеки визнано виконання державою відповідних зобов'язань забезпечення практичної реалізації права на оскарження обмеження права на інформацію як діяльності (дій) осіб, яким таке право належить, інтереси яких щодо окремих інформаційних ресурсів (контенту) безпосередньо зачіпаються рішеннями щодо запровадження обмеження в інтересах національної безпеки чи бездіяльністю суб'єктів забезпечення національної безпеки щодо зняття такого обмеження і які вважають, що в результаті цього їм було завдано шкоди.

Реалізація права на оскарження обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки є можливою у будь-якій з існуючих форм оскарження, а саме: позасудовому (адміністративному), судовому оскарженні. Незважаючи на власне «активну позицію», представники громадських організацій не можуть вважатися суб'єктом вирішення скарги щодо обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки.

17. Сформульовано низку пропозицій та рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення відповідності обмеження права на інформацію інтересам національної безпеки, в тому числі шляхом:

1) вироблення та прийняття концепції забезпечення відповідності інтересам національної безпеки обмеження права на інформацію;

2) створення комплексного законодавчого забезпечення регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки, яке базуватиметься на утворюваній завдяки реалізації авторського підходу системі норм, зокрема внівши такі зміни та доповнення до чинного законодавства:

– у частині першій статті 1 Закону України «Про інформацію», далі по тексту у цьому Законі та в інших нормативно-правових актах, привівши їх у відповідність до частини першої статті 1 Закону України «Про інформацію», визначити: **«інформація (контент) – будь-які відомості та/або дані, які відображають змістове наповнення (склад) певної одиниці інформаційного ресурсу, можуть бути збережені на матеріальних носіях або в цифровому (електронному) вигляді»;**

– внести до частини першої статті 1 Закону України «Про інформацію» зміни, додавши: **«одиниця інформаційного ресурсу – сукупність інформації (контенту), яка створена, зібрана, одержана, зберігається, використовується, поширюється окремим суб'єктом інформаційних відносин з метою реалізації належного йому комплексу інформаційних прав і складається з документа чи сукупності документів, об'єднаних у встановленому чинним законодавством порядку»;**

– внести до частини першої статті 4 Закону України «Про інформацію» зміни, виклавши її в такій редакції **«Суб'єктами інформаційних відносин є: фізичні особи; юридичні особи; об'єднання громадян; суб'єкти формування та реалізації державної інформаційної політики; суди»;**

– внести до частини першої статті 5 Закону України «Про інформацію» зміни, виклавши її в такій редакції: **«Кожен має право на інформацію (контент), що передбачає можливість вільної реалізації необхідного для забезпечення своїх прав, свобод і законних інтересів комплексу прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, спрямованих на одержання, використання, поширення, зберігання та захист необхідної інформації (контенту) в достатній їй (йому) кількості одиниць і складі, на розбудову інформаційного суспільства та загальну цифровізацію держави.**

Реалізація права на інформацію (контент) має забезпечувати людині сталість інформаційно-комунікаційного обміну, не порушуючи національні інтереси, громадянські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб»;

– внести до частини першої статті 6 Закону України «Про інформацію» зміни, додавши після слів «обов'язком суб'єктів владних повноважень

інформувати громадськість та медіа про свою діяльність і прийняті рішення» знак «кома» та фразу: *«встановлювані обмеження права на інформацію (контент), здійснювати їх обґрунтування з метою забезпечення належного визнання та поваги прав і свобод інших людей та задоволення справедливих вимог моралі, громадського порядку й загального добробуту в демократичному суспільстві»;*

– внести до частини другої статті 6 Закону України «Про інформацію» зміни, виклавши її в такій редакції: *«Право на інформацію (контент) для громадян та їх об'єднань може бути обмежене в інтересах національної безпеки під час дії відповідного правового режиму забезпечення національної безпеки уповноваженими державними органами в особі Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних та спеціальних органів, військового керівництва, інших суб'єктів забезпечення національної безпеки, а також судами, на підставі закону.*

Обмеження права на інформацію здійснюється у спосіб заборони (обмеження) реалізації окремими особами (групами осіб) належного їм права на здійснення інформаційної діяльності, операції з контентом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням чи кримінальним правопорушенням, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя»;

– внести до частини другої статті 6 Закону України «Про інформацію» зміни, додавши друге речення: *«Встановлення обмеження права на інформацію (контент) має здійснюватися в обсягах та в порядку, визначеному Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколами до неї, іншими міжнародно-правовими актами, законодавчими актами ЄС, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, щодо забезпечення обґрунтованості рішень про обмеження прав і свобод людини»;*

– внести до частини першої статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» зміни, виклавши її в такій редакції: *«Суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права незалежно від заходів і правових режимів, встановлюваних державою для забезпечення національної безпеки та/або з іншою метою, яка має сприяти загальному добробуту в демократичному суспільстві»;*

– внести до частини першої статті 19 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» зміни, виклавши її в такій редакції: *«Орган представництва здійснює юридичну*

експертизу всіх *рішень та* законопроектів, а також підзаконних нормативних актів, *які стосуються порядку, підстав, умов, правомірності, механізмів звуження змісту й обсягу прав людини у кожному окремому випадку і* на які поширюється вимога державної реєстрації, на відповідність Конвенції та *обґрунтованості встановлення можливого обмеження прав і свобод людини*, за результатами чого готує спеціальний висновок»;

– внести до частини третьої статті 19 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» зміни, виклавши її в такій редакції: «Орган представництва забезпечує постійну та з розумною періодичністю перевірку чинних законів і підзаконних актів на *обґрунтованість встановлюваних обмежень прав і свобод людини* та їх відповідність Конвенції та практиці Суду, передовсім у сферах, що стосуються *забезпечення національної безпеки, національного спротиву, діяльності сектору безпеки і оборони, правоохоронних органів, кримінального провадження, позбавлення свободи, обмеження права на інформацію (контент)*»;

– внести до частини п'ятої статті 19 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» зміни, виклавши її в такій редакції: «Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади забезпечують систематичний контроль за додержанням у рамках відомчого підпорядкування *обґрунтованості* адміністративної практики *встановлюваних обмежень прав і свобод людини*, що відповідає Конвенції та практиці Суду»;

– внести до пункту сорок шостого Стратегії національної безпеки України «Безпека людини - безпека країни», затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, зміни, додавши після підпункту «рішуче протистояти гуманітарній агресії, розвивати українську культуру як основу консолідації української нації та зміцнення її ідентичності» підпункт: «у визначеному чинним законодавством України *порядку, обсягах та в межах міжнародних зобов'язань України щодо дотримання європейської правової традиції здійснювати обмеження належного права на здійснення інформаційної діяльності, операції з контентом щодо фізичних осіб (їх груп, об'єднань), юридичних осіб (зокрема іноземних і міжнародних), країн, рухів (релігійних, політичних тощо)*»;

– внести до підпункту третього пункту сорок дев'ятого Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, зміни, додавши перед словосполученням «публічне обговорення актуальних проблем суспільного розвитку» вираз «*забезпечення обґрунтованості адміністративної практики встановлюваних обмежень права на інформацію, її відповідності інтересам національної безпеки та*»;

- внести до пункту п'ятдесят першого Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, зміни, виклавши його в такій редакції: *«51. Україна, здійснюючи цифрову трансформацію, забезпечуючи надання адміністративних послуг через безпечне "єдине вікно" з використанням сучасних інформаційних технологій, поширюючи цифрову грамотність, у порядку, визначеному Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколами до неї, іншими міжнародно-правовими актами, зокрема законодавством ЄС, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, з дотриманням конвенційних стандартів, викладених у рішеннях Європейського суду з прав людини, щодо забезпечення обґрунтованості рішень обмеження прав і свобод людини, а також виключаючи ймовірність застосування будь-якої форми чи способу ліквідації (скорочення) права на інформацію (контент) щодо окремої людини, громадянина, юридичної особи, може встановлювати обмеження права на інформацію (контент) в обсягах, необхідних для забезпечення належного визнання та поваги прав і свобод інших людей та з метою задоволення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві»;*

- внести до пункту четвертого Загальних положень Стратегії інформаційної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021 зміни, виклавши його в такій редакції: *«Досягнення мети здійснюватиметься шляхом ужиття комплексу заходів регулювання інформаційної діяльності, зокрема обмеження права на інформацію, що спрямоване на стримування та протидію загрозам інформаційній безпеці України, нейтралізацію інформаційної агресії, у тому числі спеціальних інформаційних операцій держави-агресора, запобігання посяганням на державний суверенітет, територіальну цілісність України. Здійснення обмеження права на інформацію обґрунтовується вимогами верховенства права, необхідності, доречності, реальності та пропорційності у поєднанні з механізмами компенсації втрат і завданої шкоди, які діють у демократичному суспільстві щодо заборон та загальних обмежень, допомагає досягнути забезпечення інформаційної стійкості суспільства та держави, створення ефективної системи взаємодії між сектором безпеки і оборони та суспільством, а також розвитку міжнародної співпраці у сфері інформаційної безпеки на засадах європейської правової традиції, партнерства та взаємної поваги й підтримки»;*

- після розділу «Механізми реалізації визначеної мети та завдань» Стратегії інформаційної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021, додати розділ «Забезпечення відповідності інтересам національної безпеки обмеження права на інформацію та механізми компенсаційного обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Шинкар Т. І. Організаційні та правові засади обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 392 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5575>

Статті в наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та Scopus

2. Tetyana Kurylo, Tetiana Shynkar, Anatolii Prytula, Uliana Andrusiv, Mariya Mykhayliv. Features of exemption liability for the violation of the right to information. *Systematic Reviews in Pharmacy*. 2020. № 11 (10). P. 282–285. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/4112> DOI: 10.31838/srp.2020.10.47

Scopus

Особистий внесок здобувачки: проаналізовано теоретичну основу процесів скасування інформаційних прав.

3. Tetiana I. Shynkar, Tetyana V. Kurylo, Andrii V. Kholostenko, Serhiy S. Miroshnichenko and Olena Nazymko. Mechanisms of Functioning of Offshore Jurisdictions in the World System. *International Journal of Management*, 2020; 11(4): p. 500–510. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3601584

Scopus

Особистий внесок здобувачки: проаналізовано світовий досвід накладання господарських санкцій в інтересах національної безпеки.

4. Shynkar, T. (2023). Restriction of the right to information in the interests of national security: The problem of justification. *Social and Legal Studios*, 6(1), 56–62. DOI: <https://doi.org/10.32518/sals1.2023.56> **Scopus**

5. Viktoriia Holubieva, Andrii Pravdiuk, Svitlana Oliinyk, Oleksandr Manzhai, Tetiana Shynkar. Constitutional and legal provision of the right to access information in Ukraine and the countries of the European Union. *AD ALTA – Journal of interdisciplinary research*. V. 12, Issue 1, Special Issue XXVI, 2022. P. 156–159. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/31120.pdf> **Web of Science**

Особистий внесок здобувачки: проаналізовано роль та місце Конституції України в регулюванні обмеження права на інформацію.

6. Tetiana Shynkar, Sergiy Kudinov, Dmytro Talalai, Anna Ponomarenko, Yurii Pavlutin, Petro Kravchuk. Restrictions on access to public information in the national security interests, three-part test. *AD ALTA – Journal of interdisciplinary research*. V. 12, Issue 2, Special Issue XXXI, 2022. P. 173–177. DOI: <https://doi.org/10.33543/120231173177> **Web of Science**

Особистий внесок здобувачки: авторська концепція застосування судами трискладового тесту правомірності обмеження прав громадян.

7. Lada Tesfaie, Tetiana Shynkar, Oksana Kovtun, Viktorisa Sychova. The power of the president in the information age. *Lex Humana*, v. 15, n. 2, 2023, ISSN 2175-0947. Universidade Catolica de Petropolis, Rio de Janeiro, Brasil. P. 434–448. URL: <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2518/3486>

Web of Science

Особистий внесок здобувачки: викладено авторські погляди на систему інформаційних повноважень Президента України.

Статті в наукових фахових виданнях України категорії «Б»

8. Шинкар Т. І. Судовий захист права на доступ до публічної інформації. *Правова позиція*. 2020. № 4 (29). С. 53–57. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-6473.2020-4.11>

9. Шинкар Т. І. Право на доступ до публічної інформації: правове забезпечення та проблеми імплементації в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. Вип. 85. С. 247–254. DOI: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i85.1876>

10. Шинкар Т. І. Концептуальні підходи до категорії «обмеження прав громадян на інформацію» у правовій науці. *Науковий вісник Національної академії СБУ*. 2020. № 78. С. 42–48. (Таємно).

11. Шинкар Т. І. Обмеження прав громадян на інформацію як детермінанта забезпечення національної безпеки сучасною державою. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 1. С. 129–133. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.1.21>

12. Шинкар Т. І. Розвиток регулювання обмежень прав громадян на інформацію в системі суб'єктно-об'єктних зв'язків у сфері національної безпеки. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія юридична*. 2021. Вип. 28. С. 333–338. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.5752104>

13. Шинкар Т. І. Характеристика окремих обмежень прав громадян на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки та практика їх вирішення в Європейському суді з прав людини. *Південноукраїнський правничий часопис*. Одеса : Одеський державний університет внутрішніх справ, 2021. Т. 2. № 2. С. 133–137. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2021.2.22>

14. Шинкар Т. І. Господарсько-правові механізми обмеження прав громадян на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки. *Чесць і закон*. 2021. Т. 4. № 79. С. 47–53. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2021/4/79/251502>

15. Кудінов С. С., Шинкар Т. І. Кримінально-правові механізми обмеження інформаційної діяльності, яка містить ознаки колабораціонізму. *Південноукраїнський правничий часопис*. Одеса : Одеський державний університет внутрішніх справ, 2021. Т. 2. № 3. С. 23–29. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2021.3.2.4>

Особистий внесок здобувачки: здійснено співвідношення мети запровадження кримінальної відповідальності за прояви колабораціонізму зі заходами захисту національних інтересів України в умовах агресії росії.

16. Kudinov Serhiy, Shynkar Tetyana. Administrative and legal mechanisms restriction of citizens' rights to information in the interest of national security. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. Спеціальний випуск*. 2021. № 2. С. 119–125. DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-119-125

Особистий внесок здобувачки: описано організаційно-правовий елемент механізму адміністративно-правового обмеження прав громадян на інформацію в інтересах національної безпеки.

17. Шинкар Т. І. Застосування в умовах ведення надзвичайних адміністративно-правових режимів механізму дерогації щодо обмеження прав громадян на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки. *Адміністративне право і процес* : науково-практичний журнал. Київ : Київський національний університет ім. Т. Г. Шевченка, 2021. № 2(33). С. 70–81. DOI: <https://doi.org/10.17721/2227-796X.2021.2.06>

18. Шинкар Т. І. Сутнісні ознаки реалізації державної політики регулювання обмежень прав громадян на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки. *Південноукраїнський правничий часопис*. Одеса : Одеський державний університет внутрішніх справ, 2021. Т. 2. № 4. С. 124–130. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2021.4.22>

19. Шинкар Т. І. Принцип доречності в практиці обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 3. С. 103–108. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.3.2>

20. Шинкар Т. І. Застосування категорії «необхідність» в обґрунтуванні обмеження права на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки: загальні засади та практика Європейського суду з прав людини. *Академічні візії. Секція «Право»*. 2023. Вип. 18. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8343591> URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/558/513>

21. Шинкар Т. І. Системологія обмеження права на інформацію суб'єктами забезпечення національної безпеки: основи побудови та перспективи розвитку. *Юридичний науковий електронний журнал*. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2023. № 3. С. 359–363. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/84>

22. Шинкар Т. І. Форми та способи оскарження обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки. *Південноукраїнський правничий часопис*. Одеса : Одеський державний університет внутрішніх справ, 2023. № 2. С. 207–213. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.2.33>

23. Шинкар Т. І. Здійснення обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки шляхом формування та реалізації державної інформаційної політики: правові та організаційні основи. *Честь і закон*. Харків : Національна академія національної гвардії України, 2023. Т. 3. № 86. С. 73–79. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2023/3/86/287118>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

24. Шинкар Т. І. Теоретичний концепт «обмеження права на інформацію» в умовах заходів із забезпечення національної безпеки України. *Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні* : тези Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 15–16 жовтня 2021 р.). Харків : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2021. С. 49–52.

25. Шинкар Т. І. Забезпечення доступу до публічної інформації про діяльність Верховного Суду України. *International scientific innovations in human life: The 4th International scientific and practical conference* (Manchester, October 20–22, 2021). United Kingdom : Cognum Publishing House, 2021. P. 627–633.

26. Шинкар Т. І. Детермінаційні аспекти забезпечення національної безпеки процедурами обмеження прав громадян на інформацію. *Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування* : Міжнародна науково-практична конференція (м. Запоріжжя, 22–23 жовтня 2021 р.). Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2021. С. 109–112.

27. Шинкар Т. І. Проблеми термінології у правовому регулюванні доступу громадян до публічної інформації. *Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects* : The 5th International scientific and practical conference (Berlin, October 24–26, 2021). Germany : MDPC Publishing, 2021. P. 677–682.

28. Шинкар Т. І. Обмеження прав особи на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки: аспекти позиції ЄСПЛ щодо законності мети обмеження, необхідного у демократичному суспільстві. *Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених* : VII Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених (м. Одеса, 19 листопада 2021 р.). Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2021. С. 159–161.

29. Шинкар Т. І. Інформаційно-правові механізми обмеження прав громадян на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки. *Актуальні питання правового забезпечення у сучасних умовах* : Всеукраїнський науково-практичний семінар (м. Харків, 26 листопада 2021 р.). Харків, 2021. С. 50–51.

30. Шинкар Т. І. Актуальні проблеми обмежень прав громадян на інформацію в системі суб'єктно-об'єктних зв'язків у сфері національної безпеки. *Innovations and prospects of world science* : IV Міжнародна науково-практична конференція (м. Ванкувер, 1–3 грудня 2021 р.). Канада : Sci-conf.com.ua, Perfect Publishing, 2021. С. 1370–1374.

31. Шинкар Т. І. Інформаційно-правові відносини обмеження прав громадян на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки. *Modern science: innovations and prospects* : III Міжнародна науково-практична

конференція (м. Стокгольм, 5–7 грудня 2021 р.). Швеція : Науково-видавничий центр «Sci-conf.com.ua» Perfect Publishing, 2021. С. 1030–1036.

32. Шинкар Т. І., Богомаз А. О. Онтологія суб'єктного складу регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки. *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права* : Міжнародна науково-практична конференція (м. Кременчук, 2–3 грудня 2022 р.). Львів – Торунь : Liha-Pres, 2022. С. 161–165.

33. Шинкар Т. І., Бодак С. М. Практика доведення доречності обмеження прав громадян на інформацію та способів (засобів) обмеження, обраних суб'єктами регулювання в умовах сьогодення. *Progressive research in the modern world* : IV Міжнародна науково-практична дистанційна конференція (м. Бостон, 28–30 грудня 2022 р.). США : VoScience Publisher, 2022. С. 876–883.

Наукова праця, яка додатково відображає результати дисертації

34. Shynkar T. I. Information and legal mechanisms restriction of Citizens' Rights to Information in the Interest of National Security. *European Reforms Bulletin*. 2021. № 4. P. 49–52. ISSN: 2418-4209 (printed), 2418-4217

АНОТАЦІЯ

Шинкар Т. І. Адміністративно-правові засади регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Львівський державний університет внутрішніх справ, Львів, 2023.

Дисертація є першим комплексним дослідженням адміністративно-правових засад регулювання обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки, в якому наведено теоретичні, методологічні та організаційно-правові засади відповідності обмеження права на інформацію інтересам національної безпеки.

У дисертації набула подальшого розвитку ідеологема побудови інформаційного суспільства, відповідно до якої кожен на свій вибір має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію (контент) усно, письмово чи в інший спосіб, але здійснення цих прав позиціонується як таке, що може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Наголошено на доцільності використання «права на інформацію» для узагальнення комплексу прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, реалізація яких тією чи іншою мірою забезпечує розбудову інформаційного суспільства та загальну цифровізацію держави, а також найчастіше трактується як право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію (контент). Запропоновано визначення термінів «інформація (контент)», «одиниця інформаційного ресурсу».

Акцентовано на відсутності широкої практики обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки в умовах розбудови ліберальної державної політики й відкритого інформаційного суспільства. Можливість обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки розглянуто у взаємозв'язку з механізмом правового регулювання на міжнародному і вітчизняному рівнях. До обмеження права на інформацію (контент) віднесено окремі види інформаційної діяльності, які були об'єднані в систему інформаційних обмежень (за формою інформаційної діяльності), способів та методів обмеження права на інформацію. В основу рішення щодо обмеження права на інформацію (контент) покладено принцип детермінізму обмеження права на інформацію інтересами національної безпеки.

Проаналізовано механізми практичного обмеження права на інформацію (контент) в інтересах національної безпеки та правозастосовну практику використання механізмів компенсаційного обмеження права на інформацію (контент) відповідно вимог Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Сформульовано вимоги до суб'єктів обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки. Запропоновано Концепцію відповідності інтересам національної безпеки обмеження права на інформацію на основі встановлення: доречності способів (засобів) обмеження; необхідності обмеження права на інформацію та мінімальних обсягів інформаційних ресурсів (контенту), що обмежуються; пропорційності встановлення обмеження визначеним загрозам національній безпеці та ймовірним негативним наслідкам для державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України; реальності й законності (правомірності) обмеження.

Проаналізовано форми оскарження обмеження права на інформацію (контент).

Ключові слова: інформація; інформаційне суспільство; право на інформацію; контент; національна безпека; державна інформаційна політика; обмеження права на інформацію; обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки; відповідність обмеження права на інформацію інтересам національної безпеки; механізм обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки; суб'єкти обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки; оскарження обмеження права на інформацію.

SUMMARY

Shynkar T. I. Administrative and legal principles governing restrictions of the right to information in the interests of national security. – Qualifying scientific work as a manuscript.

The thesis for the degree of Doctor of Law in speciality 12.00.07 – Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law – Lviv State University of Internal Affairs, Lviv, 2023.

The thesis is the first comprehensive study of the administrative and legal principles governing restrictions of the right to information in the interests of national security, which provides theoretical, methodological organizational and legal foundations for the compliance of the restriction of the right to information with the interests of national security.

The ideology of constructing an information society is presented and developed in the dissertation. Due to the doctrine each individual has the right to freely collect, store, use and distribute information (content) in oral, written, or alternative forms. However, the exercise of these rights is considered subject to legal constraints in the interests of national security, territorial integrity, or public order. This is aimed at preventing disturbances or crimes, safeguarding public health, protecting the reputation or rights of others, preventing the disclosure of confidential information, and maintaining the authority and impartiality of the judiciary.

The author emphasizes that the «right to information» is used to generalize a set of rights, freedoms and obligations of a person and a citizen, the implementation of which to some extent ensures the development of the information society and the overall digitalization of the State, and is also most often interpreted as the right to freely collect, store, use and disseminate information (content). The guarantee of the right to information (content) is recognized as the active actions of the State and the obligation of the legislator to direct its efforts to the normative denial of restrictions on the right to information (content) in the information society due to the existence of public interest in the realization of the relevant content.

The author proposes to define information (content) as any information and/or data that reflects the content (composition) of a certain unit of an information resource and can be stored on material carriers or in digital (electronic) form. The definition of the term «unit of information resource» is proposed.

The author emphasizes that there is no widespread practice of restricting the right to information in the interests of national security in the context of development of a liberal state policy and an open information society, which has led to the perception of restriction of the right to information in the interests of national security as a failure to comply with the requirements of current legislation, which negates all efforts of lawmakers to properly regulate social relations and contributes to the emergence of discrepancies between regulatory and legal provisions and activities related to their implementation. The possibility of restricting the right to information in the interests of national security has been

considered both at the international and domestic levels, in connection with the mechanism of legal regulation, which is recognized as a prerequisite for the restriction itself.

Restrictions on the right to information (content) include certain types of information activities which have been combined into a system of information restrictions (by the form of information activities), ways and methods of restricting the right to information in the interests of national security. Separately, the author suggests that the subject of restriction of the right to information should focus his/her attention on the phenomena with which his/her activities in the interests of national security are related or interact (activity-based approach). The decision to restrict the right to information (content) is based on the principle of determinism of the restriction of the right to information by national security interests.

The author analyzes the mechanisms of practical restriction of the right to information (content) in the interests of national security (administrative law, economic law, criminal law, civil law, international law, and other public law mechanisms of restriction of the right to information). They are based on the statutory regime of temporary general or specific individual suspension or narrowing of the scope of the right to information, which is carried out by the specified specially authorized entities (elements) in order to protect state sovereignty, territorial integrity, democratic constitutional order and other national interests of Ukraine from real and potential threats.

The author analyzes the law enforcement practice of using the mechanisms of compensatory restriction of the right to information (content) and application of restriction of the right to information with «least losses» of information entities based on the practice of providing a legal assessment by a court of each case of restriction of the right to information (content) in the form of a «three-part test» in accordance with the requirements of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

The author formulates the requirements for the subjects of restriction of the right to information in the interests of national security, which relate to certain forms, means, ways and methods of their activities, mechanisms for implementing and assessing the legality and proportionality of their application of the relevant restrictions on the right to information (content). The author builds a system of subjects of restriction of the right to information in the interests of national security, which consists of subsystems of the state information policy (general subjects), direct regulation of restriction of the right to information (content) by special subjects, and application of legislation on restriction of the right to information by administrative courts.

The author proposes the concept of compliance of the restriction of the right to information with the national security interests based on the following: the appropriateness of the restriction of the right to information and the methods (means) of restriction chosen by regulators in the interests of national security; the need to restrict the right to information and the minimum volumes of information resources (content) restricted in the interests of national security; proportionality of

the restriction to the identified threats to national security and the likely negative consequences for the State sovereignty.

The author analyzes the forms of appeal against restriction of the right to information (content) as a type of direct appeal to the competent authority for restoration of the right to information (content) and compensation for damages. It is generalized that the exercise of the right to appeal against restriction of the right to information (content) in the interests of national security is possible in any of the existing forms of appeal, namely, out-of-court (administrative) and court appeal. A special form of appeal against restriction of the right to information in the interests of national security is recognized as a person's appeal to the national security entity to explain its actions in accordance with the requirements of Article 40 of the Constitution of Ukraine and the Law of Ukraine «On Citizens' Appeals», which cannot be considered a manifestation (type) of administrative appeal.

Key words: information; information society; right to information; content; national security; state information policy; restriction of the right to information; restriction of the right to information in the interests of national security; conformity of the restriction of the right to information with the interests of national security; the mechanism of restricting the right to information in the interests of national security; subjects of restriction of the right to information in the interests of national security appealing the restriction of the right to information.

Підписано до друку 05.01.2024 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 2,0.
Тираж 50 прим. Зам. № 95-23.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.